

MAKSYMILIAN SIEMIENSKI

(1905—1966)

aksymilian Stefan Siemieński urodził się 12 sierpnia 1905 r. w Tuchowie, w woj. krakowskim. Bardzo wczesnie stracił rodziców. Ojciec — urzędnik samorządu terytorialnego — zmarł w 1907 r., a matka w 1921 r. Fakt ten niewątpliwie zaważył na kształtowaniu się jego osobowości i dalszych dróg życiowych. Istotną rolę odegrała też intelektualna atmosfera dalszej rodziny, a zwłaszcza jej lwowskiej części.

Naukę szkolną rozpoczął w 1912 r. W latach 1918—1925 uczęszczał do gimnazjum klasycznego w Tarnowie. Jak wielu młodych ludzi, kierując się względami patriotycznymi, zgłosił się w 1920 r. jako ochotnik do wojska. Wziął udział w pracach na rzecz pomocy ówczesnej kampanii, uzyskując prawo do noszenia odznaki honorowej „Staęli w potrzebie”, wydanej przez Sekcję I Komitetu Obrony Państwa w Krakowie. W 1925 r. ukończył naukę w gimnazjum z wynikiem celującym. Rozpoczynając, bezpośrednio po maturze, studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie znał dobrze łacinę i grekę, a z języków nowożytnych — niemiecki i francuski. We Lwowie trafił na bardzo dobry okres rozwoju Uniwersytetu i Wydziału, znaczony dużą liczbą wybitnych profesorów. Nauczycielami jego byli m.in.: Franciszek Bujak — wykładający historię społeczną i gospodarczą, Wilhelm Bruchnalski — historyk literatury polskiej, Kazimierz Twardowski — filozof, i inni. Oprócz studiów na swoim Wydziale, Siemieński słuchał wykładów także na wydziałach: Prawa i Umiejętności Politycznych oraz Lekarskim.

W czasie studiów w celu zebrania materiałów do pracy naukowej wyjeżdżał dwukrotnie do Paryża i Berlina, a w 1928 r. do Szwajcarii, Włoch, Danii, Anglii i krajów skandynawskich.

W 1929 r., będąc na czwartym roku studiów, uzyskał stopień doktora filozofii na podstawie pracy doktorskiej pt. „Socjologia pozytywizmu polskiego” (promotorem był prof. W. Bruchnalski). Dzięki zaletom umysłu i wielkiej pracowitości ze studiów wyniósł gruntowne wykształcenie.

Po studiach, rezygnując — ze względów zdrowotnych — z możliwości objęcia asystentury, rozpoczął pracę w szkolnictwie w Małopolsce Wschodniej. W latach 1929—1932 pracował na terenie woj. stanisławowskiego i lwowskiego w szkołach średnich ogólnokształcących i zawodowych.

W latach 1932—1934 był instruktorem oświaty pozaszkolnej w Kuratorium Okręgu Szkolnego we Lwowie, a także pełnomocnikiem Kuratora Okręgu Szkolnego do spraw mniejszości narodowych. Jako instruktor zajmował się m.in. organizowaniem kursów nauki czytania i pisanie dla dorosłych analfabetów oraz kursów zawodowych, angażował się także w działalność oświatową w Towarzystwie Uniwersytetu Robotniczego oraz w Polskim Towarzystwie Opieki nad Rodakami na Obczyźnie. W 1932 r., jako delegat Polskiego Towarzystwa Opieki, był w Rumunii, Grecji, Turcji i w Azji Mniejszej.

W 1935 r. przeniósł się do Krakowa, gdzie pracował na stanowisku instruktora szkolnictwa dla dorosłych i uniwersytetów powszechnych w Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego.

Pracę dydaktyczną w szkolnictwie wyższym Siemieński rozpoczął w Uniwersytecie Jagiellońskim w roku akademickim 1937/38 jako wykładowca i egzaminator przedmiotu obowiązkowego dla wszystkich słuchaczy Studium Pedagogicznego pt. „Teoria oświaty pozaszkolnej w Polsce i za granicą”. W tym czasie gromadził materiał badawczy do pracy habilitacyjnej. Z tego okresu pochodzą też jego pierwsze publikacje artykułów z teorii oświaty pozaszkolnej, między innymi *Wychowanie przez czyn w pracy oświatowej* („Praca Oświatowa” 1936, nr 3), *Język zawodowy pracowników oświatowych* („Praca Oświatowa” 1936, nr 10), *Uniwersalizm i dyletantyzm w pracy oświatowej* („Praca Oświatowa” 1938, nr 7), *Kursy doszkalające oświaty dorosłych* („Przegląd Samorządowy” 1939, nr 5), *Możliwości pracy uniwersytetu powszechnego w Polsce* („Praca Oświatowa” 1939, nr 6).

Wprowadzenie wykładów z teorii oświaty pozaszkolnej było ideą W. Heinricha, dyrektora Studium Pedagogicznego (które zostało utworzone przy Wydziale Filozoficznym UJ w 1921 r. i istniało do 1952 r.). Widział on potrzebę lepszego przygotowania przyszłych nauczycieli do pracy w środowisku ludzi dorosłych.

W Studium M. Siemieński współpracował (obok Władysława Heinricha) m.in. z tak wybitnymi wykładowcami, jak: Błażej Gastoł (higiena szkolna), Zenon Klemsiewicz (literatura polska), Władysław Szafer (prowadzenie wycieczek szkolnych), Kazimierz Dobrowolski (socjologia wychowania), Wanda Bobkowska (historia wychowania), Jan Hulewicz (historia wychowania), Kazimierz Piwowarski (historia), Fryderyk Zoll (prawodawstwo szkolne). Wśród słuchaczy tych wykładów byli także studenci 4-letnich studiów magisterskich z zakresu pedagogiki, które istniały w UJ od 1926 r.

Wykładając w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach trzydziestych prowadził badania porównawcze nad systemami oświaty dorosłych w Austrii, Czechosłowacji, Estonii, Finlandii i na Łotwie. Celem prowadzonych tam badań było zebranie doświadczeń w krajach o różnym poziomie rozwoju i historii, aby na ich podstawie opracować teoretyczne i organizacyjne podstawy reformy edukacji dorosłych w Polsce. Uważał bowiem sprawę zmian i udoskonaień w tym zakresie za jeden z istotnych problemów wymagających rychłego rozwiązania w sytuacji zaniedbań odziedziczonych po okresie rozbiorów.

Wojna i okupacja przerwały prace organizacyjne i działalność dydaktyczną Maksymiliana Siemieńskiego. We wrześniu 1939 r. dostał się do niewoli pod Zamościem. Wieziony do Niemiec, zbiegł z transportu i powrócił do Krakowa. W Krakowie rozpoczyna działalność konspiracyjną w strukturach Armii Krajowej. Bierze udział w tajnym nauczaniu, uczestnicząc w pracach programowych tzw. Biura Oświatowego. Z jego ramienia organizuje w Krakowie i okolicy kursy, samokształcenie, tajne egzaminy szkolne, czytelnictwo dorosłych. Sam też uczy się dalej i kończy tajny kurs dla dyrektorów gimnazjów. Kontynuuje także pracę naukową.

W sierpniu 1944 r. zostaje aresztowany za działalność konspiracyjną i osadzony w obozie koncentracyjnym w Płaszowie, a następnie skierowany do robót przymusowych.

Z chwilą wyzwolenia Krakowa spod okupacji hitlerowskiej, w styczniu 1945 r., M. Siemieński powrócił do pracy w administracji szkolnej. Najpierw w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie jako wizytator i zastępca kierownika Wydziału. Następnie w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Rzeszowie, gdzie początkowo pełnił obowiązki okręgowego wizytatora szkolnego, a następnie był (w zastępstwie) Naczelnikiem Wydziału Szkół Średnich. Od czerwca 1945 r. pracował w Ministerstwie Oświaty w Warszawie (Departament Oświaty i Kultury Dorosłych), objął wówczas funkcję Naczelnika Wydziału Kształcenia Dorosłych. W Ministerstwie ponadto angażował się w pracę Wydziału Uniwersytetów Powszechnych i Ludowych i był zastępcą Dyrektora Departamentu.

Pracując w Ministerstwie Oświaty, M. Siemieński był inicjatorem akcji likwidacji analfabetyzmu (jako zjawiska masowego), stał się jednym z głównych twórców (projekt podstaw organizacyjno-prawnych, określanie celów, zadań i funkcji, ustalanie miejsca w systemie oświatowym państwa, zmierzanie do trwałości i unowocześnienia) szkolnictwa dla dorosłych. Znaczącym jego osiągnięciem w tej instytucji, na stanowisku naczelnika Wydziału Kształcenia Dorosłych, było też zacieśnienie kontaktów kulturowych Śląska Opolskiego z Macierzą oraz stworzenie podstaw kształcenia i dokształcania oświatowców.

Równocześnie z pracą organizacyjną w Ministerstwie Oświaty zajmował się M. Siemieński pracą dydaktyczną. Kontynuował rozpoczętą przed wojną pracę w Uniwersytecie Jagiellońskim, współpracując z prof. dr. Władysławem Heinrichem, kierownikiem Studium Pedagogicznego UJ. W roku 1945 rozpoczął wykłady z „Zagadnień organizacji oświaty dorosłych”, na które dojeżdżał z Rzeszowa i Warszawy. Zajęcia te kontynuował do końca roku akademickiego 1946/47 r. Gdy na podstawie rozporządzenia Ministra Oświaty z 18 II 1946 r. została utworzona przy Studium Pedagogicznym na Wydziale Humanistycznym UJ Katedra Oświaty i Kultury Dorosłych¹, Rada Wydziału Humanistycznego powierzyła jej kierownictwo M. Siemieńskiemu, zatrudnionemu w UJ na stanowisku zastępcy profesora, a uznanemu już wtedy za jednego z najlepszych znawców problematyki oświaty i życia kulturalnego dorosłych. W latach 1946—1949, jako pomocniczy pracownicy naukowcy, zatrudnieni byli w Katedrze adiunkt dr Józef Korpała, adiunkt dr Maksymilian Hasiński i asystent mgr Stefan Towpasz.

Z tymi to głównie pracownikami (przy współpracy jednakże prof. dr. Władysława Heinricha, dr. Feliksa Wronowskiego, dr. Eustachego Nowickiego, dr. Włodzimierza Szewczuka, doc. dr. Pawła Rybickiego i in.) od 1946 r. prowadził zorganizowane (na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Oświaty z 15 maja 1946) przy Katedrze Oświaty i Kultury Dorosłych studia magisterskie z zakresu teorii oświaty dorosłych. M. Siemieński początkowo wykladał na nich zagadnienia z zakresu „Podstawowych założeń systemu kształcenia dorosłych w Polsce”, a następnie (od r. akad. 1948/49) „Teorię organizacji i upowszechniania kultury w Polsce” oraz seminarium

¹ Dziennik Urzędowy Ministra Oświaty z 1946 r., nr 3, poz. 70.

z zakresu oświaty i kultury dorosłych (początkowo w systemie stacjonarnym, a następnie także wieczorowym) i in.² Wprowadzone przez władze z początkiem lat pięćdziesiątych zmiany w zakresie koncepcji polityki edukacyjnej, oznaczające m.in. zerwanie z założeniami teoretycznymi i dorobkiem okresu przedwojennego w zakresie oświaty dorosłych, stały się przyczyną likwidacji tych studiów w 1952 r.

Pracując w Ministerstwie Oświaty i w Uniwersytecie Jagiellońskim, M. Siemieński rozwinął bogatą działalność organizacyjną i naukową. Był inicjatorem założonego w Krakowie we wrześniu 1945 r. miesięcznika „Oświata i Kultura” poświęconego zagadnieniom oświaty dorosłych, wydawanego (od lutego 1949 r. — razem 24 numery) przez Ludowy Instytut Oświaty i Kultury z zasiłku Ministerstwa Oświaty. W piśmie tym opublikował kilka artykułów na temat analfabetyzmu i organizacji kształcenia w szkołach dla dorosłych.

W 1947 r. M. Siemieński habilitował się przed Radą Wydziału Humanistycznego UJ z zakresu oświaty i kultury dorosłych. Podstawą habilitacji była rozprawa pt. *Oświatowe i społeczne funkcje kształcenia dorosłych w Polsce współczesnej*³.

Już wtedy działał aktywnie w Komisji Oświaty i Kultury Dorosłych Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego. Wyrazem tej działalności było patronowanie wydaniu znanej książki Edwarda L. Thorndike pt. *Uczenie się dorosłych* (Warszawa 1950), przetłumaczonej na język polski przez Franciszka Urbańczyka.

Uchwałą Rady Wydziału Humanistycznego UJ z 20 stycznia 1950 M. Siemieński został profesorem kontraktowym w Katedrze Oświaty i Kultury Dorosłych, a w kilka miesięcy później uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego.

Zmiany polityki kulturalnej i regionalizacja szkolnictwa, które nastąpiły z początkiem lat pięćdziesiątych, miały na celu zbliżenie polskiego systemu edukacyjnego do radzieckiego. Tworzony w pierwszych latach powojennych system edukacji dla dorosłych, wykorzystujący między innymi doświadczenia polskie okresu międzywojennego, zastąpiono szkolnictwem dla pracujących, wprowadzając programy i organizację podobną do szkół młodzieżowych i jedenastoletniej szkoły młodzieżowej. Odrzucona zostało formułowana przez M. Siemieńskiego koncepcja szkolnictwa dla dorosłych jako oparta na założeniach teoretycznych i wzorach zachodnich. Podstawą jej było przyjęcie odrębności programowej i organizacyjnej szkolnictwa dla dorosłych.

M. Siemieński postulował wprowadzenie dużej elastyczności w kształceniu dorosłych przez organizowanie kursów o różnych zakresach, przedmiotach, poziomach i różnym czasie trwania, dostosowanych do potrzeb i możliwości ludzi dorosłych. Uważał, że zastąpienie takiego systemu kształcenia poprzez system szkół dla pracujących, gdzie rekrutacja uczniów miała być sterowana przez zakłady pracy, było naruszeniem zasady powszechności i dostępności instytucji oświaty dorosłych dla wszystkich obywateli, którzy

² Spis wykładów Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie za lata akad. 1947/48, 1948/49, 1949/50 i nast.

³ M. Siemieński, *Oświatowe i społeczne funkcje kształcenia dorosłych w Polsce współczesnej*, Warszawa 1947, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.

chęć się kształcić, przejawem dyskryminacji wiążącej możliwości kształcenia z wiekiem i aktualnym stosunkiem do pracy zawodowej. Wprowadzenie do szkół dla dorosłych programów nauczania, będących powtórzeniem programów dla szkół przeznaczonych dla młodzieży było — jego zdaniem — opieraniem nauki na programach infantylnych, regresywnych dla człowieka dorosłego⁴. Efektem tych zmian było odejście prof. M. Siemieńskiego z Ministerstwa Oświaty i ograniczenie jego działalności wyłącznie do pracy naukowej i dydaktycznej w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Bezpośrednio po tym mają miejsce największe osiągnięcia naukowe i organizacyjne M. Siemieńskiego. Znakiem pierwszych jest obszerna praca pt. *Zagadnienia szkolnictwa dla dorosłych* (Kraków 1951).

W 1951 r. został powołany na dziekana Wydziału Filozoficzno-Społecznego UJ, a także na stanowisko kierownika zreorganizowanej Katedry Pedagogiki i Oświaty Dorosłych na tym Wydziale. Funkcję dziekana Wydziału Filozoficzno-Społecznego sprawował do połowy 1953 r.

Dalsze losy naukowe M. Siemieńskiego związane już były wyłącznie z Katedrą. W 1953 r., w związku z kolejną reorganizacją struktury Uniwersytetu i przeorganizowaniem dotychczasowej Katedry Pedagogiki i Oświaty Dorosłych Wydziału Filozoficzno-Społecznego w Zakład Kultury i Oświaty Dorosłych Katedry Pedagogiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym⁵, M. Siemieński został powołany na jego kierownika. W zakładzie zatrudnionych było dwu pomocniczych pracowników naukowych (dr Franciszek Urbańczyk i mgr Stefan Towpasz). Naukowo Zakład zajmował się badaniami nad kształceniem dorosłych, teorią nauczania w szkole wyższej. Dydaktycznie — z braku własnych studentów — kształceniem pedagogicznym studentów na tzw. kierunkach nauczycielskich⁶. W kwietniu 1957 r., po ponownym przekształceniu Zakładu Kultury i Oświaty Dorosłych (Katedry Pedagogiki) UJ w samodzielną Katedrę o tej samej nazwie, M. Siemieński został jej kierownikiem. W tym samym roku wszedł on — powołany przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego (Sekcja Studiów Uniwersyteckich) — w skład Zespołu Rzeczników Pedagogiki.

W 1957 r. M. Siemieński odbył podróż do Jugosławii, gdzie nawiązał kontakty z tamtymi andragogami i zapoznał się z działalnością instytucji oświatowych dla dorosłych. Od tej pory rozpoczął także intensywne kształcenie andragogiczne studentów, na uruchomionych w roku akad. 1955/56⁷ studiach pedagogicznych (stacjonarnych, zaocznych i eksternistycznych) na specjalizacji z zakresu pedagogiki dorosłych. Na studiach stacjonarnych realizował je poprzez wykład (monograficzny) z zakresu teorii pracy kulturalno-oświatowej (seminarium magisterskie, konsultacje z zakresu metod ba-

⁴ M. Kalabińska, *Aktualność poglądów prof. dr. M. Siemieńskiego*, Biuletyn TWWP, nr 4, 1972.

⁵ Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 października 1953 r. w sprawie zmian organizacyjnych w uniwersytetach. Monitor Polski 1953, Nr A-98, poz. 1354.

⁶ *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za rok akademicki 1956/57*, Kraków 1961, s. 72—73.

⁷ Na IV roku tych studiów studenci wybierali specjalizację. Początkowo były to: pedagogika przedszkolna (do 1961 r.), pedagogika szkolna (doc. dr Jan Zborowski), historia wychowania (prof. dr Jan Hulewicz) oraz (od 1960 r.) oświata i kultura dorosłych (prof. dr Maksymilian Siemieński).

dań andragogicznych) dla grup seminarzystów. W pracy dydaktycznej uczył studentów skrupulatności, odwagi i umiejętności w wyrażaniu myśli. W pracy tej pomagali mu — początkowo dr Franciszek Urbańczyk, a następnie (od 1959 r.) dr Józef Klimczyk.

Przedmiotem jego badań stały się w tym czasie rozległe zagadnienia, znaczone tytułami kolejnych książek: *Psychofizjologiczne i społeczne warunki uczenia się studenta w szkole wyższej* (Katowice—Gliwice 1961), *Z badań nad działalnością kulturalno-oświatową w Nowej Hucie* (Wrocław—Warszawa—Kraków 1961), *Kultura pracy zawodowej a środowisko akustyczne współczesnego człowieka w jego pracy i wypoczynku* (Poznań 1966), *Kultura a środowisko akustyczne człowieka* (Warszawa 1967). W sumie opublikował ponad 100 prac.

W uznaniu dorobku naukowego przez krakowskie środowisko naukowe, Maksymilian Siemieński wybrany został, w 1957 r., przewodniczącym Komisji Nauk Pedagogicznych PAN w Krakowie. Za najważniejszy cel swej pracy na tym stanowisku przyjął konieczność integracji środowiska pedagogów. Równocześnie odbywał intensywne podróże naukowe, dążąc do zdobycia nowych doświadczeń, poznania koncepcji i rozwiązań organizacyjnych w zakresie systemu oświaty dorosłych, by nadrobić luki spowodowane brakiem kontaktów naukowych w okresie wojny i przez kilkanaście lat po jej zakończeniu.

Obok pracy naukowej w Uniwersytecie M. Siemieński uczestniczył w pracach naukowych i organizacyjnych na terenie innych instytucji i stowarzyszeń naukowych. W latach 1947—1958 wszedł w skład zarządu Naukowego Towarzystwa Pedagogicznego w Krakowie. Z jego poparciem wydano w tym czasie, pod firmą Towarzystwa, a konkretnie Komisji Oświaty i Kultury Dorosłych PTP, kilka książek z zakresu teorii oświaty dorosłych. W latach 1957—1960 przewodniczył komisji Nauk Pedagogicznych PAN w Krakowie, a w latach następnych był przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego tej Komisji. Był również członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych PAN w Warszawie, Komisji Socjologicznej Oddziału PAN w Krakowie, Komitetu Kultury Współczesnej PAN w Warszawie, Komisji Badań Polonii Zagranicznej, Polskiego Towarzystwa Higieny Psychicznej, Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej, przewodniczącym krakowskiego Oddziału Towarzystwa Kultury Moralnej i in. W roku 1964 został też wybrany członkiem World Academy of Art and Science (An Agency for Human Welfare) rozwijającej międzynarodową działalność naukową w duchu humanizmu i przyjaźni między narodami.

Osobowość niewątpliwie wybitna, o bystrym umyśle, toteż i wiele myśli z jego dorobku ma nieprzemijającą wartość. Był człowiekiem niezwykle oddanym sprawie nauki i pomocy tym wszystkim, którzy się chcieli jej poświęcić. Troszczył się o wychowanie młodych pracowników naukowych. Jego wkład w rozwój myśli andragogicznej jest niekwestionowalny.

Dorobek myśli teoretycznej Maksymiliana Siemieńskiego jest znaczący. Podejmował problemy o dużej wartości społecznej, jak m.in. kształcenie dorosłych w szkołach, budżet czasu wolnego, walka z hałasem, życie kulturalne robotników, praca dydaktyczno-wychowawcza wyższej uczelni. Problematyka jego prac naukowych wyrastała z po-

trzeb współczesnego życia i konieczności jego optymalizacji. Opowiadał się za potrzebą tworzenia w Polsce stałych i mocnych organizacyjnie oraz kadrowo instytucji oświaty dorosłych. Bronił odrębności organizacyjnej, programowej i metodycznej tych instytucji. Podkreślał ich swoistość w tym zakresie. Wskazywał na istotę ich specyfiki w stosunku do szkolnictwa dla dzieci i młodzieży. Mocno eksponował potrzebę dostosowania różnych elementów (cele, treści, organizacja i metody) dydaktycznych kształcenia dorosłych do właściwości psychicznych i potrzeb życiowych ludzi dorosłych. Apelowal o honorowanie zasady powszechnej dostępności instytucji oświaty dorosłych dla wszystkich ludzi, którzy chcą się kształcić. Jako uczony i działacz (aktywista i przewodniczący) Krakowskiego Oddziału Higieny Psychiczej, w ostatnich latach życia blisko współpracował z prof. dr. Julianem Aleksandrowiczem — wybitnym lekarzem-humanistą, podejmując z nim wspólne działania, mające uzmysłwić mało dyskutowane jeszcze wtedy w Polsce problemy ważności kreowania zdrowego psychicznie środowiska dla jednostki, a także konieczności podjęcia walki z hałasem ze względu na jego wielorakie, negatywne skutki dla ludzi. W tym zakresie w pełni zasłużył na miano prekursora ochrony środowiska akustycznego w naszym kraju. Wskazywał też na potrzebę zachowania dobrych stosunków międzyludzkich jako warunku skutecznego działania człowieka. Ukazywał konieczność kształcenia się przez całe życie.

Będąc u szczytu aktywności twórczej i pracy dydaktycznej oraz działalności społecznej, Maksymilian Siemieński ciężko zachorował. Choroba nie zdołała go jednak złamać psychicznie. Do ostatnich dni życia prowadził seminaria magisterskie, pracował naukowo oraz udzielał konsultacji.

Zmarł 17 grudnia 1966 roku. Pochowany został na cmentarzu Salwatorskim w Krakowie. Ożeniony z Janiną Amalią de Ines (1907—1978), lektorem języka niemieckiego w UJ i Akademii Rolniczej, pozostawił córkę Renatę Wandę Siemieńską-Zochowską, profesora socjologii w Uniwersytecie Warszawskim.

M. Siemieński był człowiekiem niezwykle pracowitym i systematycznym. Budził podziw swą ambicją, wytrwałością, dzielnością charakteru, sumiennością. Był dla wielu ludzi symbolem niezłomności ducha, bezinteresowności i poważnym autorytetem moralnym. Uderzała każdego jego skromność cechująca ludzi wielkiej miary, życzliwość, wiara w ludzi, prawość i koleżeństwo.

Zaletami tymi, jak i wykazaną pod koniec życia w czasie ciężkiej choroby niezłomnością zasłużył na trwałą pamięć wszystkich, którzy z nim współpracowali i gruntownie poznali jego osobowość.

W czwartą rocznicę śmierci, 17 grudnia 1970, Sekcja Oświaty Dorosłych Oddziału Warszawskiego Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej, zorganizowała wieczór poświęcony pamięci prof. dr. Maksymiliana Siemieńskiego. Uczestniczyli w nim ludzie z różnych stron Polski — przyjaciele, współpracownicy, uczniowie oraz osoby zainteresowane jego twórczością i działalnością⁸. Ci, którzy z powodów osobistych

⁸ *Pamięci prof. dr. Maksymiliana Siemieńskiego. „Człowiek w Pracy i w Osiedlu”*, Biuletyn TWWP nr 4 (26), Rok XI, Warszawa 1972, s. 9—45.

przybyć nie mogli, przysłali listy, a niektórzy dołączyli wspomnienia i wyrazy hołdu dla Profesora.

Jego przedwczesna śmierć przyniosła niepowetowaną stratę nauce. Poglądy Maksymiliana Siemieńskiego po latach nie straciły aktualności, nadal sięgają daleko w przyszłość, wskazując potrzeby i kierunki rozwoju nauk społecznych. Badacze i teoretycy oświaty dorosłych, podsumowujący w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych dorobek polskich autorów w okresie wcześniejszym⁹, zgodni są co do tego, iż prof. M. Siemieński ma duży wkład w rozwój teorii oświaty dorosłych w Polsce. Zwracają uwagę, że jego prace badawcze charakteryzowały się ujęciem interdyscyplinarnym, ze szczególnym uwzględnieniem dorobku socjologii kultury. Prace M. Siemieńskiego koncentrowały się bowiem nie tylko na problemach dydaktyki i teorii wychowania dorosłych oraz dydaktyce szkoły wyższej. W pracach swych podejmował też problematykę polityki oświatowej. Jak stwierdzają, „na szczególne podkreślenie zasługują jego badania, o charakterze pionierskim, nad budżetem czasu i kulturą robotników Nowej Huty”. „Wnioski jego — co podkreśla też Maziarz i Wujek — były twórczym rozwiązaniem koncepcji edukacji kulturalnej, określonej przez K. Kornilowicza mianem «pomocy w tworzeniu»». Badania M. Siemieńskiego miały doniosłe znaczenie społeczne i jednocześnie wносиły fundamentalne wartości do pedagogiki dorosłych”. Był jednym z tych badaczy (obok K. Wojciechowskiego i F. Urbańczyka), „których prace zapoczątkowały nowy etap w rozwoju pedagogiki dorosłych, etap kształtowania autonomicznej dyscypliny naukowej”¹⁰.

ŹRÓDŁA

1. *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za lata akademickie 1945/46—1966/67*, Kraków 1971.
2. Spisy wykładów Uniwersytetu Jagiellońskiego za lata akademickie 1945/46—1966/67.
3. Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. zespoły Akt: WF II 1189, SP-6, SP-9, SP-11, archiwum rodzinne M. Siemieńskiego, teczki osobowe: Maksymiliana Siemieńskiego, Józefa Klimczyka, Józefa Korpały i Stefana Towpasa.
4. Archiwum Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie. Akta Kuratorium. Teczka nr 7441.

BIBLIOGRAFIA

- [1] T. Aleksander, *Kształcenie pracowników kultury w Krakowie w 30-lecie Polski Ludowej*, [w:] *Teoria i praktyka upowszechniania kultury*, Kraków ZNUJ, z. 28, s. 105 — 125.
- [2] J. Korpała, *Kraków jako ośrodek badawczy w zakresie andragogiki*, jw., s. 89 — 104.

⁹ K. Wojciechowski, *Z dziejów oświaty dorosłych w Polsce*, Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1984; T. Wujek (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych*, PWN, Warszawa 1992.

¹⁰ Cz. Maziarz, T. Wujek, *Pedagogika dorosłych w Polsce po drugiej wojnie światowej*, [w:] T. Wujek (red.) *Wprowadzenie do pedagogiki dorosłych*, PWN, Warszawa 1992, s. 43—44.

- [3] *Pamięci prof. dr Maksymiliana Siemieńskiego*. „Człowiek w Pracy i w Osiedlu”, Biuletyn TWWP nr 4 (26), Rok XI, Warszawa 1972, s. 9 — 45. M.in. bibliografia wybranych publikacji i życiorys Maksymiliana Siemieńskiego oraz wspomnienia o nim.
- [4] [Red.], *Siemieński Maksymilian Stefan*. PSB XXXVII, 1996—1997, s. 28—30.
- [5] M. Siemieński, *Oświata i kultura dorosłych w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 1945—1964*, [w:] *Studia z dziejów Wydziału Filozoficzno-Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1967. Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne, z. 16, s. 437—443.
- [6] M. Siemieński, *Działalność dydaktyczna i dorobek naukowy Katedry Kultury i Oświaty Dorosłych Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1945—1963*, „Chowanna” 1964, R. 8, z. 1, s. 103—111.

Tadeusz Aleksander